

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2017. – Т. 35-36. – С. 236-244

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2017. – Volume. 35-36. – pp. 236-244

УДК: 323.212

© Ілона Лаврук¹

Функціональні аспекти політичної участі у громадському просторі: теоретико-концептуальні дебати

У статті аналізуються функціональні аспекти політичної участі у громадському просторі, визначених у тому числі і соціо-економічними параметрами. В статті розглядаються різноманітні наукові методологічні підходи з аналізу вказаної проблеми.

Ключові слова

Політична участь, громадський простір, електоральна поведінка, методологія.

Multifaceted functions of political participation in public spaces: theoretical and conceptual debates

The article highlights multifaceted functions of public spaces in political participation, outlined by socio-economic parameters. The article deals with various scientific methodological approaches to its in-depth analysis.

Keywords

Political participation, public space, electoral behavior, methodology.

Постановка наукової проблеми та її значення. Більшість основних досліджень політичної участі зосереджують увагу на одному з трьох типів аналізу: 1) емпіричні порівняння процесів прийняття рішень, що приводять до розширення електоральної бази та стандартизації процедур реєстрації для участі у виборах та голосуванні; 2) порівняння тенденцій на основі аналізу статистичних даних виявлених дослідженнями політичної реакції громадян, котрим щойно виповнилось повноліття, а значить отримали право голосу та жінок після набуття ними виборчих прав; 3) інституційні та структурні порівняння діяльності партій та виборчих органів у системі прийняття рішень серед вмотивованих груп інтересів.

Хоча різноманітні дослідження відзначають відносно низький рівень участі виборців у сучасних електоральних демократіях, це не є принциповою проблемою у дотриманні демократичних цінностей. Низький рівень політичної участі є функціонально необхідним для забезпечення системних можливостей для демократичної дії², а високий рівень участі не є необхідним для демократичного політичного режиму, якщо існує запит партій на голоси потенційних виборців у поєднанні з дотриманням процедурних норм, котрі дозволяють брати участь у виборах³. Виходячи з такого принципу, багато визначень соціальних понять можуть бути піддані критиці. Наприклад, згідно С.Верба, демократія відображає „ступінь розсередження влади в суспільстві та впливу на важливі для суспільства рішення⁴. Наводячи таке визначення, учений Оппенгейм пояснює, що, з точки зору вищевказаного критерію, краще було б визначити демократію через сукупність формальних інститутів і залишити для політичної науки завдання встановлення

¹ Здобувачка кафедри міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, E-mail: lavruk.taras@ukr.net

² Berelson, B.R., Lazarsfeld, P.F., McPhee, W. (1954). «Voting. A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign». Chicago: University of Chicago Press. 395 p.

³ Dahl, R.A. (1961). «Who Governs? Democracy and Power in an American City». New Haven: Yale University Press. P. 164; Almond, G., Verba, S. (1963). «The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations». Princeton: Princeton University Press. 562p.

⁴ Oppenheim F. (1975). «The Language of Political Inquiry: Problems of Clarification» // in: «Political Science: Scope and Theory» / ed. by Fred Greenstein and Nelson W. Polsby. Vol.1 Massachusetts and London: Addison-Wesley Publishing Company. P. 306.

емпіричного зв'язку між демократичними інститутами і розсередженням влади при прийнятті політичних рішень. Може трапитись, зазначає дослідник, що демократія в інституційному сенсі цілком сумісна з різним розподілом політичної влади, яке може варіюватися від владарювання моноеліти до реальної поліархії. З цих же міркувань Оппенгейм вважає недоцільним визначати демократію як „правління більшості, оскільки дана умова не обов'язково виконується через те, що обрані депутати представницьких органів влади не є безпосередньо делегатами від голосуючих. Можливість вирішити емпіричне завдання про те, чи якісна ймовірність реалізації інтересів громадян в умовах демократії в порівнянні з іншими політичними режимами, є тільки в тому випадку, якщо демократію визначати в інституційних термінах.⁵

Однак, існують деякі суперечливі припущення щодо вищевказаного, викладених у дослідженнях з аналізу результатів голосування серед расових та етнічних меншин,⁶ з проблем політичного розвитку,⁷ і у працях з аналізу функціонування владних місцевих структур.⁸

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед головних методологічних підходів, котрі конституювали академічні дослідження організаційного та інституційного прийняття рішень варто відзначити праці Г. Саймона, Ч. Бернарда, Р. Снайдера, Д. Веймера, А. Вінінга та і.н. Тут досліджуються основні теоретичні основи: раціонального (визначає ефективність прийнятих рішень) і поведінкового (окреслює політичну доцільність та здатність проходження прийнятих управлінських рішень) підходів. Зазначені дослідники збагатили теорію прийняття рішень психологічними та соціологічними ракурсами, розмежовуючи інтуїтивні рішення, рішення прийняті на припущеннях, поетапність раціонального прийняття рішень. Серед іншої групи науковців, котрі чітко концептуалізували відмінності між поняттями «прийняття політичних рішень» та «формування політики» слід виокремити праці Ч. Ліндбома, Дж. Найнбера, А. Вілдавскі, Р. Нойштадта, Е. Мея, А. Петрова, Ю. Федулова, Л. Сморгунова та ін. Принциповими індикаторами такої відмінності з точки зору цього методологічного напрямку є «ресурсний дефіцит», «невизначеність», «направленість на проблему». Теоретико-концептуальну типологізацію прийняття політичних рішень із виділенням окремих їх функціональних фаз здійснив польський дослідник Т. Клементович. Водночас варто констатувати, що у науковій літературі наявна лакуна у дослідженнях, котрі б поєднували аналіз прийнятих рішень з вмотивованістю виборців брати участь у виборах кампаніях та безпосередньо у голосуванні.

Метою статті є довести, що причина наукових дебатів полягає в різномантності інтепретацій того факту, що рівень участі громадян у електоральних процесах є виміром ефективної форми соціального контролю, але не основною причиною прийняття та реалізації політичних рішень.

Виклад основного матеріалу. Державна політика займає ключове місце в структурі політичного процесу. У зв'язку з цим найважливіші аспекти вказаного процесу найкраще продемонструвати на методологічних засадах процесу управління. У політичній науці в рамках аналізу такого предмету наявний цілий набір методологічних підходів щодо розуміння принципів функціонування політико-управлінських дисциплін. Відповідно до визначення теоретика цієї дисципліни Г. Лассвелла, головний методологічний принцип за яким «наукову дисципліну можна віднести до політико-управлінських наук є, тоді, коли вона роз'яснює процес вироблення і прийняття політичних рішень у суспільстві, або ж забезпечує необхідні дані для вироблення раціональних способів вирішення політико-управлінських завдань»⁹. Таким чином, методологічно-категоріальний апарат включає, з одного боку дескриптивні теорії, що описують та пояснюють процес вироблення, прийняття і реалізації політичних рішень, а з іншого – прескриптивні теорії, присвячені тому, як впливати на цей процес, з тим щоб підвищити його ефективність, а «тому використання чисельних методів дослідження і аргументації з метою продукування і перетворення політичної значимої інформації, що використовується у політичній інфраструктурі

⁵ Oppenheim, F. Op. cit. P. 306-307.

⁶ Hamilton, R. (1972). «Class and Politics in the United States». New York: Wiley. 589p.; Verba, S., Nie, N. (1972). «Participation in America: Political Democracy and Social Equality». New York: Harper & Row. 452 p.

⁷ Rokkan, S. (1970). «Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development». New York: McKay. 464 p.

⁸ Polsby, N. (1963). «Community Power and Political Theory». New Haven: Yale University Press. 144 p.

⁹ Lasswell, H. (1976). «Power and Personality». New York: Norton Library, 1976. P. 120

для вирішення суспільно-значимих проблем»¹⁰. Будь-який з вказаних теоретичних підходів до процесу прийняття політичних рішень дає відповідь на два основних питання. По-перше, якого роду інформацію можуть використовувати особи, які приймають рішення? По-друге, як політично значимі цінності корелюють з прийнятими рішеннями? Таким чином, інформаційний і ціннісний чинники знаходяться в постійній взаємодії і взаємовпливі, оскільки, одні приймають політичні рішення, а інші прагнуть виробити теоретичне розуміння того, як цей процес працює, і як він повинен працювати.

Політичні рішення та дії, спрямовані на їх реалізацію, – основний результат за яким оцінюється ефективність функціонування основних політичних інститутів суспільства у демократичному політичному режимі. Завдання «рішення» пронизує всю організацію управління не меншою мірою аніж завдання «дії», насправді перше нерозривно взаємопов'язане з останнім¹¹.

Різноманіття теорій прийняття політичних рішень варто звести до двох основних підходів: 1) раціонального, котрий прагне максимізувати ефективність прийнятих рішень, і 2) поведінкового, який прагне максимізувати політичну прохідність прийнятих рішень. Раціональний підхід виходить з системного уявлення структури, котра процес прийняття рішень розуміє в категоріях «входу» і «виходу». Мета даного процесу є в тому, щоб максимізувати «вихід» (вигоди) при заданому рівні «входу» (витрати), або мінімізувати витрати при заданому рівні витрат. «Раціональний підхід до процесу прийняття політичних рішень настільки простий і зрозумілий, його логіка настільки очевидна, що «тільки зловмисні особи не будуть завжди і всюди прагнути від неефективних розподілів ресурсів до ефективних»¹². Однак, раціональний метод прийняття рішень зіткнувся з низкою проблем. По-перше, проблема інформації. Інформаційні запити, особливо закритого характеру, часто недоступні для фінансових, технічних, організаційних і кадрових ресурсів. Інформаційно-аналітичні механізми, в свою чергу, передбачають застосування акторами своїх знань і досвіду для дослідження спектру альтернативних рішень і дій з метою вирішення політично значимих проблем. Інформаційно-аналітичні механізми мають обмеження у часі, здібностях та обсягах пам'яті, у зв'язку з чим «особи, котрі вирішують проблеми», за визнанням багатьох дослідників, можуть бути визнані лише «обмежено раціональними агентами»¹³. По-друге, проблема цінностей. Раціональний підхід пропонує визначення цілей, при цьому уникаючи відповіді на питання, хто і як ці цілі визначає. «аналітики при цьому можуть нескінченно сперечатися з приводу методик вирахування, ... вкладаючи різні моральні, естетичні та ідеологічні уподобання, тим самим ціннісно їх навантажуючи»¹⁴. Американський політичний аналітик А. Вілдавскі – один з найяскравіших представників поведінкової школи стверджував, що політичні цілі «безумовно, характеризуються такими ознаками: вони множинні, суперечливі і неоднозначні»¹⁵. Звідси поведінковий підхід протиставляє себе раціональній методології за таким основним параметром – найкращий варіант рішення це не раціональна аргументація як метод досягнення цілей, а практична можливість досягнути згоди щодо конкретного рішення з боку зацікавлених сторін. Значить механізми прийняття рішень «повинні бути спроектовані таким чином, щоб бути помітними, видимими, зворотними і такими, котрі можна виправити, а значить дешевими і прийнятними»¹⁶.

Інший методологічний підхід це систематичне вивчення публічної політики (в формі аналізу оцінки минулих діючих політичних рішень), тобто має прикладний політичний характер. Гарольд Лассвелл запропонував «концептуальну схему, котра дає змогу отримати узагальнений образ основних етапів будь-якого колективного акту», і «процесу прийняття рішення»: 1) збір інформації; 2) просування; 3) припис 4) доведення; 5) пропозиція; 6) припинення; 7) оцінювання. Ця схема заклала основу того, що пізніше отримало назву «теорія процесу вироблення, при-

¹⁰ Dunn, W. (1981). «Public Policy Analysis». Englewood Cliffs. P.ix.

¹¹ Simon, H. (1957). «Administrative Behavior». New York: Macmillan. P.1.

¹² Weiner, D., Vining A. (1992). «Policy Analysis. Concept and Practice». Englewood Cliffs, Prentice Hall. P.32.

¹³ Simon, H.(1985). «Human Nature in Politics: the Dialogue of Psychology with Political Science». *American Political Science Review*. №79. P. 294.

¹⁴ Weiner, D., Vining A. Op. cit. P.296.

¹⁵ Nienaberg, J., Widawski, A. (1973). «The Budgeting and Evaluation of Federal Recreation Programs». New York: Basic Books. P.10.

¹⁶ Wildawski, A. (1979). «Speaking Truth to Power. The Art and Craft of Policy Analysis». Boston: Little Brown. P.32.

йняття і реалізації політичного рішення»¹⁷. Сучасне уявлення про цей процес дає схема, запропонована науковцями Г. Брувером і П. де Леоном і включає лише шість основних етапів¹⁸. Вони запропонували аналітичний методологічний підхід як засіб сприйняття форм категоризації індивідуальних спостережень як чинника прийняття і реалізації рішення.

Таке розуміння збігається з визначенням «рамкової структури» (*framework*), дослідниці Еделл Шлягер: «Поняття *framework* задає межі дослідження і спрямовує увагу аналітика на принципові властивості соціального і фізичного ландшафту ... закладає основу дослідження, об'єднуючи різноманітні класи і змінні у взаємопов'язану структуру ... організовує дослідницькі зусилля, однак ... не пропонує пояснень чи обґрунтованих очікувань щодо досліджуваної поведінки або її результатів»¹⁹.

Політичні технологи у ході виборчих кампаній спонукали претендентів на політичне лідерство продемонструвати вищий рівень «чуйності»²⁰ щодо груп із соціально низьким статусом. Однак, кількісні порівняльні дослідження продемонстрували, що виборча та законодавча політика не здатна ефективно контролювати державну політику загалом. Порівняльні дослідження конкретної міської політики також оперують такими висновками.²¹ Звідси, вплив електоральних змінних таких як явка виборців, демократичний контроль над місцевими органами влади, міжпартійна конкуренція та масштаби нерівномірного соціального розподілу не є ефективними порівняно з такими економічними змінами, як масштаби урбанізації, промислове виробництво, рівень добробуту та освіти. Контроль за економічними параметрами усуває кореляції між електоральними характеристиками та очікуваними результатами політики держави у конкретній сфері,²² такими, наприклад, як витрати на соціальне забезпечення, допомогу по безробіттю та рівень оподаткування. Проте, порівняльні дослідження щодо рівня електоральної поведінки використовують різні методики базовані на симетричних «тестових» моделях, де асиметричні методи, таких як аналіз регресії, дозволяє оцінювати причини та наслідки, що є на думку деяких вчених, доцільнішим.²³ З огляду на наявність великої кількості методів моделювання співвідношення між технікою аналізу та теоретичним узагальненням вищезазначене є найадекватнішим у дослідженнях такої кореляції.²⁴ Дослідження електоральних характеристик виборців передбачає аналіз структури «системи», у межах якої проводиться чимало порівняльних досліджень загальнодержавної та міської політики. Державна узгоджує інтереси і відповідає на запити відносно однаково всім соціальним групам, державні витрати є суттєвими відповідями на потреби та вимоги окремих соціальних груп, і держава як політичний інститут є сукупністю диференційованих відповідей на низку політично пов'язаних інтересів. Окремий аналіз детермінант різних категорій витрат (наприклад, на охорону здоров'я, будівництво доріг, промисловий розвиток) передбачає їх еквівалентність. На наш погляд, особлива агрегація інтересів у структурі держави не повинна вважатися чи функціонально необхідною, а чи політично нейтральною. Якщо держава опосередковує політичні відносини між різними інтересами, то особливий спосіб, яким держава об'єднує ці інтереси, є складовою цих владних відносин. Політична система як взаємодія різноманітних елементів підсистем аналізується як сукупність змінних між різними видами витрат (наприклад, фінансування військових, програм, соціального забезпечення, утримання шкільних закладів та ін.), потенційних додаткових витрат (уможливлення дешевих житлових кредитів, витрат на забезпечення належного стану автомобільних доріг, озеленіння вулиць і т. ін.). Оскільки, зазвичай будь-яка держава має дефіцит фінансових

¹⁷ Lasswell, H. (1971). «A Pre-view of Policy Sciences». New York: American Elsevier. P. viii.

¹⁸ Leon, P. de (1999.) «The Stages Approach to the Policy Process» // Sabatier P.A. (ed.) «Theories of the Policy Process». Boulder, CO. P.22.

¹⁹ Schlager, E. (1999). «A Comparison of Frameworks, Theories and Models of Policy Process» // in: Ibidem. Ch.9.

²⁰ Fenton, J. (1966). «People and Parties in Politics: Unofficial Makers of Public Policy». Illinois: Glenview. P. 22.

²¹ Fried, R. (1975). «Comparative Urban Performance» // in: «Handbook of Political Science »// ed. F. Greenstein, N. Polsby. Vol. 6. Reading Massachusetts: Addison-Wesley. P.337-339.

²² Fried, R. Op. cit. P. 263.

²³ Dawson, R., Robinson, J. (1963). «Inter-party Competition, Economic Variables, and Welfare Policies in the American States». *Journal of Political Science*. Vol.25. P. 265-89.

²⁴ Blalock, H. (1971). «Causal Models in the Social Sciences». Chicago: Aldine. 515 p.

ресурсів, то це означає, що здатність забезпечувати збільшення витрат у одній сфері стримує витрати на програми для інших галузей. Ще однією проблемою є те, що тлумачення оцінок про рівність участі виборців не має значимого впливу на рівень розподілу голосів виборців. Емпіричні висновки про те, що ті, котрі не будуть брати участі у голосуванні, як правило, є «бідними»²⁵, і вони позитивно ставляться до втручання уряду в економіку для вирішення своїх особистих економічних проблем «є цілком зрозумілим»²⁶. Такі висновки свідчать не про те, що така неучасть не впливає, наприклад, на рівень видатків на соціальне забезпечення, але впливає на кількісну участь у виборах громадян з низьким рівнем доходу. В різних емпіричних працях²⁷ дослідники структури прийняття рішень,²⁸ мобілізації потенційних виборців,²⁹ вказують яким чином ефект перерозподілу державних видатків дає змогу оцінити політичний вплив участі³⁰, демократичного голосування та міжпартійної конкуренції.³¹ Інші дослідники встановили, що міжпартійна конкуренція та участь у політичній діяльності швидше імітується, так як соціально-економічні змінні мають значиміший ефект для малозабезпечених громадян, аніж вибори чи електоральні уподобання.³²

Не менш запеклі дебати ведуться щодо співвідношення електоральних уподобань серед виборців та діяльності законодавчої гілки влади. Так, вчені аналізуючи ступінь відповідності між думкою виборців та політикою у сфері державних лотерей, смертної кари, законів про працевлаштування, законів про соціальне житло та контролю над дорожнім рухом, встановили, що конкуренція як всередині політичних партій, так і між партіями та участь у виборчих кампаніях не мали жодного впливу на конгруентність думок політиків, коли вони проектували та голосували за законодаві рішення у вищевказаних сферах. Так, науковець Роуз проаналізував кількісні статистичні дані, щоб віднайти випадки, коли думка обраного законодавця відрізнялася від настроїв тих, хто його обрав.³³ Він виявив, що спільність позицій узгоджується лише по 7 пунктах із 27.³⁴ Вченими виявлено, що зміни в політичних пріоритетах та електоральних уподобаннях не впливають на відповідність реальній політиці, якщо не має негативного ефекту (у сферах контролю над вогнепальною зброєю, поліцейській, та профспілкової діяльності, підвищення престижу статусу вчителів та законами про працевлаштування).³⁵ Крім того, він виявив, що зміни в електоральних настроях, швидше за все, пов'язані зі ставленням до вже прийнятих законів, і навпаки («значиміша реакція громадян на зміни, що трансформують власну думку відповідно до конкретної політики»)³⁶. Вчений Джонс проаналізував поведінку кандидатів у штабквартирі законодавчого органу штату Техас і дійшов висновку, що між політичною діяльністю типового представника Техасу та політичним ставленням його виборчого округу є «критерій зворотнього реагування»³⁷. Джонс виявив, що партійна конкуренція в законодавчому окрузі була пов'язана із законодавчим протистоянням. Особливо це стосується оподаткування

²⁵ Hamilton, R. (1972). Op. cit. P. 208.

²⁶ Verba, S., Nie, N. (1972). Op. cit.

²⁷ Wilson, J., Banfield, E. (1964). «Public Regardness as a Value Premise in Voting Behavior». *American Political Science Review*. Vol.58. P. 876-887.

²⁸ Clark, T. (1974). «Comparative Community Politics». New York: John Wiley and Sons. A Halsted Press Book. 213 p.

²⁹ Aiken, M., Alford, R. (1974). «Community Structure and Innovation: Public Housing, Urban Renewal, and the War on Poverty» // in: «Comparative Community Politics», ed. T. Clark. New York: Halsted Press Division, Wiley. P. 231-287.

³⁰ Alford, R. (1975). «Health Care Politics. Ideological and Interest Group Barriers to Reform». University Chicago Press. 294 p.

³¹ Fry, B., Winters, R. (1970). «The Politics of Redistribution». *American Political Science Review*. Vol.64. P. 508-522.

³² Booms, B., Halldorson, J. (1973). «The Politics of Redistribution: A Reformulation». *American Political Science Review*. Vol. 67. P.924-933.

³³ Rose, D. (1973). «National and Local Forces in State Politics: the Implications of Multi-level Policy Analysis». *American Political Science Review*. Vol.67. P.1162-1173.

³⁴ Ibid. P. 1168.

³⁵ Ibid. P. 1169.

³⁶ Jones, B. (1973). «Competitiveness, Role Orientations, and Legislative Responsiveness». *The Journal of Politics*. Vol.35. P. 924-947.

³⁷ Jones, B. (1973). Op. cit. P. 924.

споживачів. Висновок дослідник зробив такий: законодавці з конкурентних виборчих округів найменш реагували на питання виборців щодо рівня оподаткування. Тобто, твердження про те, що законодавці з маргінальних округів не тільки не враховують політичних поглядів своїх політичних партій, але й фактично свідомо голосують проти них є неприйнятним. Більш ймовірним є твердження, що «політичні дії часто узгоджувались з групами бізнес-інтересів, і такі групи були особливо активними з питань оподаткування»³⁸. Аналогічні гіпотези аналізуються політичним соціологом В. Міллером.³⁹ Якщо обрані посадовці не реагують на настрій своїх виборців, то це є свідчення реакції на домінуючі економічні інтереси серед груп з численними бізнес-інтересами.⁴⁰

Економічні інтереси домінують над політичними серед законодавців тому, що конфлікт інтересів у групі є всеосяжним.⁴¹ Хоча організовані професійні спілки та бізнес-групи перебувають у центрі конфліктних інтересів, питання щодо організації праці є конфліктним серед членів законодавчої влади, тоді як політика щодо бізнесу є конфліктом між різними фракціями навіть однієї і тієї ж партії.⁴² «Не залежно від того, який тип політичної економії користується державною підтримкою, бізнес інтереси домінують у структурі лобіювання»⁴³.

Висновки. Отже, електоральна політика не обов'язково політизує фактичний чи потенційний конфлікт. Якщо виборці не можуть контролювати структуру видатків, оподаткування, законопроекти, голосування за закони, а домінуючі економічні інтереси здійснюють контроль над політичними діями, тоді політична участь виборців є єдиною ефективною формою соціального контролю, але не причиною прийняття та реалізації політичних рішень. Щодо меншої політичної участі людей з низьким рівнем соціального статусу та фінансових доходів то справа тут в тому, що ефективність соціально-економічної моделі, котра б відповідала їх запитам ставиться ними під сумнів. Ще одне трактування особливо низької політичної та електоральної активності індивідів є таким, що низький рівень доходів спонукає політичних технологів чи політичні еліти мобілізувати осіб із нижчим статусом лише в тих випадках, коли останні не загрожують узгодженим виборчим стратегіям та домінуючим лобістським бізнес інтересам. Таким чином, варто констатувати, що термінологічний апарат напрацьований у ході академічних дебатів дає підстави визначити конотативний зміст багаторівневих функціональних фаз політичного процесу і демократичного режиму та детермінувати ефективний рівень та типи функціонування конкретних політичних інститутів і адекватно оцінити характер електоральної індефернтності. Проблемою аналізу теоретичної концептуалізації функціональних аспектів політичної участі/неучасті для майбутніх досліджень є те, що необхідно виявити яким чином результати досліджень визначаються виключно методами аналізу, так як не буде нічого дивного в тому, що, наприклад, якщо дослідження розпочинається з виявлення порівняльного впливу різних секторів на електоральну поведінку, (роль інституційних сегментів у структурі влади, специфіка впливу окремих акторів та інституцій, особливості процедури прийняття політичних рішень, можливостях комплексного використання методів виявлення суб'єктів влади і впливу та ін.) означатиме удосконалення методології вивчення політичної влади.

Список джерел

1. Aiken, M., Alford, R. (1974). «Community Structure and Innovation: Public Housing, Urban Renewal, and the War on Poverty» // in: «Comparative Community Politics», ed. T. Clark. New York: Halsted Press Division, Wiley. P. 231-287.
2. Alford, R. (1975). «Health Care Politics. Ideological and Interest Group Barriers to Reform». University Chicago Press. 294 p.

³⁸ Ibid.

³⁹ Miller, W. (1964). «Majority Rule and the Representative System of Government» // in: «Cleavages, Ideologies and Party Systems: Contributions to Comparative Political Sociology» / ed. E. Allardt, Y. Littunen, X: 343-376. Helsinki: Transactions of the Westermarck Society. P. 343-376.

⁴⁰ Ibid. P.347.

⁴¹ Francis, W. (1967). «Legislative Issues in the Fifty States: A Comparative Analysis». Chicago: Rand McNally. P. 71.

⁴² Ibid. p. 224.

⁴³ Zeigler, H. (1965). «Interest Groups in the States. In Politics in the American States: A Comparative Analysis». Boston: Little Brown. P.101-147.

3. Berelson, B. R., Lazarsfeld, P. F., McPhee, W. (1954). «Voting. A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign». Chicago: University of Chicago Press. 395 p.
4. Blalock, H. (1971). «Causal Models in the Social Sciences». Chicago: Aldine. 515 p.
5. Booms, B., Halldorson, J. (1973). «The Politics of Redistribution: A Reformulation». *American Political Science Review*. Vol. 67. P.924-933.
6. Clark, T. (1974). «Comparative Community Politics». New York: John Wiley and Sons. A Halsted Press Book. 213 p.
7. Dahl, R. A. (1961). «Who Governs? Democracy and Power in an American City». New Haven: Yale University Press. P. 164; Almond, G., Verba, S. (1963). «The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations». Princeton: Princeton University Press. 562 p.
8. Dawson, R., Robinson, J. (1963). «Inter-party Competition, Economic Variables, and Welfare Policies in the American States». *Journal of Political Science*. Vol.25. P. 265-289.
9. Dunn, W. (1981). «Public Policy Analysis». Englewood Cliffs. P.ix.
10. Fenton, J. (1966). «People and Parties in Politics: Unofficial Makers of Public Policy». Illinois: Glenview. P. 22.
11. Francis, W. (1967). «Legislative Issues in the Fifty States: A Comparative Analysis». Chicago: Rand McNally & Company, 1967. 129 p.
12. Fried, R. (1975) «Comparative Urban Performance» // in: «Handbook of Political Science» // ed. F. Greenstein, N. Polsby. Vol. 6. Reading Massachusetts: Addison-Wesley. P.337-339.
13. Fry, B., Winters, R. (1970). «The Politics of Redistribution». *American Political Science Review*. Vol.64. P. 508-522.
14. Jones, B. (1973). «Competitiveness, Role Orientations, and Legislative Responsiveness». *The Journal of Politics*. Vol.35. P. 924-947.
15. Hamilton, R. (1972). «Class and Politics in the United States». New York: Wiley. 589p.; Verba, S., Nie, N. (1972). «Participation in America: Political Democracy and Social Equality». New York: Harper & Row. 452 p.
16. Lasswell, H. (1976). «Power and Personality». New York: Norton Library, 1976. 270 p.
17. Lasswell, H. (1971). «A Pre-View of Policy Sciences». New York: American Elsevier. 187 p.
18. Leon, P. de (1999.) «The Stages Approach to the Policy Process. The Stages Approach to the Policy Process: What Has It Done? Where Is It Going?» // Sabatier P.A. (ed.) «Theories of the Policy Process». Boulder, CO: Westview Press. P. 19-34.
19. Miller, W. (1964). «Majority Rule and the Representative System of Government» // in: «Cleavages, Ideologies and Party Systems: Contributions to Comparative Political Sociology» / ed. Allardt, E., Littunen, Y. Helsinki: Transactions of the Westermarck Society. P. 343-376.
20. Nienaber, J., Wildavsky, A. (1973). «The Budgeting and Evaluation of Federal Recreation Programs». New York: Basic Books. .172 p.
21. Oppenheim, F. (1975) «The Language of Political Inquiry: Problems of Clarification» // in: «Political Science: Scope and Theory» / ed. by Fred Greenstein and Nelson W. Polsby. Vol.1 Massachusetts and London: Addison-Wesley Publishing Company. P. 283–335.
22. Polsby, N. (1963). «Community Power and Political Theory». New Haven: Yale University Press. 144 p.
23. Rokkan, S. (1970). «Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development». New York: McKay. 464 p.
24. Rose, D. (1973). «National and Local Forces in State Politics: The Implications of Multi-level Policy Analysis». *American Political Science Review*. Vol.67. P.1162-1173.
25. Simon, H. (1957). «Administrative Behavior». New York: Macmillan. P.1.
26. Simon, H.(1985). «Human Nature in Politics: the Dialogue of Psychology with Political Science». *American Political Science Review*. №79. P. 293–304.
27. Weiner, D., Vining A. (1992). «Policy Analysis. Concept and Practice». Enlewood Cliffs, Prentice Hall. 424 p.
28. Schlager, E. (1999). «A Comparison of Frameworks, Theories and Models of Policy Process» // in: Sabatier P.A. (ed.) «Theories of the Policy Process». Boulder, CO: Westview Press. P.233-260.
29. Wildavski, A. (1979). «Speaking Truth to Power. The Art and Craft of Policy Analysis». Boston: Little Brown. 431 p.

30. Wilson, J., Banfield, E. (1964). «Public Regardness as a Value Premise in Voting Behavior». *American Political Science Review*. Vol.58. P. 876-887.

31. Zeigler, H. (1965). «Interest Groups in the States. In Politics in the American States: A Comparative Analysis». Boston: Little Brown. P.101-147.

References

1. Aiken, M., Alford, R. (1974). «Community Structure and Innovation: Public Housing, Urban Renewal, and the War on Poverty» // in: «Comparative Community Politics», ed. T. Clark. New York: Halsted Press Division, Wiley. P. 231-287.

2. Alford, R. (1975). «Health Care Politics. Ideological and Interest Group Barriers to Reform». University Chicago Press. 294 p.

3. Berelson, B. R., Lazarsfeld, P. F., McPhee, W. (1954). «Voting. A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign». Chicago: University of Chicago Press. 395 p.

4. Blalock, H. (1971). «Causal Models in the Social Sciences». Chicago: Aldine. 515 p.

5. Booms, B., Halldorson, J. (1973). «The Politics of Redistribution: A Reformulation». *American Political Science Review*. Vol. 67. P.924-933.

6. Clark, T. (1974). «Comparative Community Politics». New York: John Wiley and Sons. A Halsted Press Book. 213 p.

7. Dahl, R. A. (1961). «Who Governs? Democracy and Power in an American City». New Haven: Yale University Press. P. 164; Almond, G., Verba, S. (1963). «The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations». Princeton: Princeton University Press. 562 p.

8. Dawson, R., Robinson, J. (1963). «Inter-party Competition, Economic Variables, and Welfare Policies in the American States». *Journal of Political Science*. Vol.25. P. 265-289.

9. Dunn, W. (1981). «Public Policy Analysis». Englewood Cliffs. P.ix.

10. Fenton, J. (1966). «People and Parties in Politics: Unofficial Makers of Public Policy». Illinois: Glenview. P. 22.

11. Francis, W. (1967). «Legislative Issues in the Fifty States: A Comparative Analysis». Chicago: Rand McNally & Company, 1967. 129 p.

12. Fried, R. (1975) «Comparative Urban Performance» // in: «Handbook of Political Science» // ed. F. Greenstein, N. Polsby. Vol. 6. Reading Massachusetts: Addison-Wesley. P.337-339.

13. Fry, B., Winters, R. (1970). «The Politics of Redistribution». *American Political Science Review*. Vol.64. P. 508-522.

14. Jones, B. (1973). «Competitiveness, Role Orientations, and Legislative Responsiveness». *The Journal of Politics*. Vol.35. P. 924-947.

15. Hamilton, R. (1972). «Class and Politics in the United States». New York: Wiley. 589p.; Verba, S., Nie, N. (1972). «Participation in America: Political Democracy and Social Equality». New York: Harper & Row. 452 p.

16. Lasswell, H. (1976). «Power and Personality». New York: Norton Library, 1976. 270 p.

17. Lasswell, H. (1971). «A Pre-View of Policy Sciences». New York: American Elsevier. 187 p.

18. Leon, P. de (1999.) «The Stages Approach to the Policy Process. The Stages Approach to the Policy Process: What Has It Done? Where Is It Going? » // Sabatier P.A. (ed.) «Theories of the Policy Process». Boulder, CO: Westview Press. P. 19-34.

19. Miller, W. (1964). «Majority Rule and the Representative System of Government» // in: «Cleavages, Ideologies and Party Systems: Contributions to Comparative Political Sociology» / ed. Allardt, E., Littunen, Y. Helsinki: Transactions of the Westermarck Society. P. 343-376.

20. Nienaber, J., Wildavsky, A. (1973). «The Budgeting and Evaluation of Federal Recreation Programs». New York: Basic Books. .172 p.

21. Oppenheim, F. (1975) «The Language of Political Inquiry: Problems of Clarification» // in: «Political Science: Scope and Theory» / ed. by Fred Greenstein and Nelson W. Polsby. Vol.1 Massachusetts and London: Addison-Wesley Publishing Company. P. 283-335.

22. Polsby, N. (1963). «Community Power and Political Theory». New Haven: Yale University Press. 144 p.

23. Rokkan, S. (1970). «Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development». New York: McKay. 464 p.

24. Rose, D. (1973). «National and Local Forces in State Politics: The Implications of Multi-level Policy Analysis». *American Political Science Review*. Vol.67. P.1162-1173.
25. Simon, H. (1957). «Administrative Behavior». New York: Macmillan. P.1.
26. Simon, H.(1985). «Human Nature in Politics: the Dialogue of Psychology with Political Science». *American Political Science Review*. №79. P. 293–304.
27. Weiner, D., Vining A. (1992). «Policy Analysis. Concept and Practice». Enlewood Cliffs, Prentice Hall. 424 p.
28. Schlager, E. (1999). «A Comparison of Frameworks, Theories and Models of Policy Process» // in: Sabatier P.A. (ed.) «Theories of the Policy Process». Boulder, CO: Westview Press. P.233-260.
29. Wildawski, A. (1979). «Speaking Truth to Power. The Art and Craft of Policy Analysis». Boston: Little Brown. 431 p.
30. Wilson, J., Banfield, E. (1964). «Public Regardness as a Value Premise in Voting Behavior». *American Political Science Review*. Vol.58. P. 876-887.
31. Zeigler, H. (1965). «Interest Groups in the States. In Politics in the American States: A Comparative Analysis» . Boston: Little Brown. P.101-147.